TENDINŢE EDITORIALE ÎN DOMENIUL ETNO-ANTROPOLOGIEI DIN FRANŢA ULTIMULUI DECENIU (ESEU BIBLIOGRAFIC). II.A. CERCETĂRI DIACRONICE CIRCUMSCRISE SPAŢIULUI FRANŢUZESC

MARCEL LUTIC

Herausgeberische Tendenzen im Bereich der Ethnoanthropologie im Frankreich des letzten Jahrzehnts (bibliographisches Essay). II.a. Diakronische, dem französischen Raum angeschlossene Forschungen

(*Zusammenfassung*)[*]

Unser Beitrag beabsichtigt, eine kurzgefasste diakronische Analyse der Werke zu machen, die im Bereich der französischen Anthropologie im Laufe des letzten Jahrzehnts herausgegeben wurden. Die Analyse betrifft nur den eigenen ethnischen Raum. Unser Vorgehen hat oft Aspekte hevorgehoben, die sich mehr der klassischen Auffassung über die Ethnologie nähern. Trotzdem stellen wir fest, dass es sich gehört, auch eine *exklusive* oder überaus anthropologische Behandlung besonders für Themen vorzunehmen, die zeitlich unserer gegenwärtigen Epoche nahe sind. Aber diesen Gesichtspunkt werden wir in einem anderen Teil unseres Beitrags präsentieren. Die hauptsächlichen Informationsquellen fanden wir im Internet. Die neu erschienenen Arbeiten, die wir kurz dargestellt haben, sind nicht gleichwertig und sind in drei grossen Kategorien geteilt: wissenschaftliche Werke, die von Forschern und Fachleuten verfasst wurden, dann die popularisierenden Arbeiten, die am zahlreichsten sind, und diejenigen Arbeiten, die sich zwischen den beiden schon erwähnten Kategorien befinden, d. h. sie enthalten mehr Information und viele Bilder hoher Qualität.

Ein umfangreiches und oft überraschendes Bild des ehemaligen Frankreich zeichnet sich in den vielen Büchern ab, die von drei kleinen Verlagshäusern herausgegeben wurden: *Éditions* CPE (Communication Presse Éditions), *Neva Éditions* und Éditions Jean-Cyrille Godefroy. Seit Jahrzehnten befassen sich diese Verlagshäuser mit der regelmässigen Veröffentlichung der Publikationen aus dem Bereich der klassischen Ethnologie. Die grossen Verlagshäuser, wie z. B.

[*] Traducere: Ştefăniţa-Mihaela Ungureanu.

Analele Bucovinei, **XXIV**, *2* (49), p. – , Rădăuţi – Bucureşti, 2017

BDD-A32788 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:47 UTC)

L'Harmattan oder Armand Colin bevorzugen mit der Anthropologie verbundene Bücher und Fachzeitschriften herauszugeben. Ein besonderes Genre wissenschaftlicher Arbeiten, und zwar die ausgezeichneten, in der „Encyclopédies Bonneton" - Schriftenreihe des Christine Bonneton Éditions - Verlags erschienenen *Alben-Monographien*, werden separat dargestellt, weil sie wahre Modelle in diesem Sinne sind.

Unser Beitrag bezieht sich auf die Neuerscheinungen zwischen 2015 und 2017. Sie werden nach den grossen historischen Perioden gruppiert, die manchmal auch in Untertiteln erwähnt sind: *Vorgeschichte und Altertum* (hier ist eine interessante Verflechtung von Forschungsmethoden zu bemerken, die sowohl der Archäeologie, als auch der alten Geschichte spezifisch sind), *das Mittelalter* (viele Arbeiten beweisen eine langfristige Beschäftigung mit der dargestellten Thematik), *die Renaissance und die Moderne* (vielleicht nicht zufällig beginnen die Lebensbedürfnisse des Menschen, sich in dieser Zeit in Vergnügungen zu verwandeln, wie uns einige neue Bücher erinnern möchten), *die Zeit vor und nach der Französischen Revolution* (als eine nach gewissen Regeln gestaltete Welt zugrunde ging und eine andere, oft blutige sich aufzubauen begann) und schliesslich *die Gegenwart* (die Zeit um den Ersten Weltkrieg bis heute, die wieder einen deutlichen Abbruch von der traditionellen Zivilisation zeigt).

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Ethnologie, Anthropologie, Bücher, Tendenzen, Diakronie, Traditionen, Frankreich.

În prima parte a lucrării noastre, am creionat contextul şi motivaţiile acestei concise cercetări, am prezentat sursele de informare, am identificat temele şi tematicile principale ce ar putea fi publicate în numerele viitoare ale revistei, iar, spre final, am arătat cum, de câteva decenii bune, se încearcă (re)definirea domeniului cercetării, inserând şi un scurt istoric al etnologiei franceze[1].

Potrivit planului de principiu expus în primul material publicat, urma să prezentăm acum o analiză a tendinţelor editoriale circumscrisă doar spaţiului franţuzesc. „Socoteala de acasă nu se potriveşte cu cea din târg" – ne avertizează un cunoscut proverb românesc, care s-a adeverit pe jumătate şi de data aceasta, căci, după… tescuirea surselor de informare avute la dispoziţie, s-a dovedit că este practic imposibilă această prezentare doar într-un singur material, rezultând în final nu mai puţin de 3 (trei) materiale separate. În acest context, am ales să prezentăm acum o analiză diacronică numai a lucrărilor editate în ultimul deceniu (o analiză sincronică, derulată în jurul principalelor subdomenii ale culturii şi civilizaţiei tradiţionale, precum şi periodicele, împreună cu muzeologia şi noua etnologie, urmând a fi analizate în materiale separate).

Pe lângă puţinele cărţi din modesta noastră bibliotecă de specialitate, sursele de informare principale sunt, evident, din mediul electronic. Nu le-am mai pomenit decât arareori la aparatul critic, deoarece majoritatea dintre ele sunt de (re)găsit la

[1] Marcel Lutic, *Tendinţe editoriale în domeniul etnologiei din Franţa ultimului deceniu*. *Eseu bibliografic* (I), în „Analele Bucovinei", Rădăuţi – Bucureşti, Editura Academiei Române, anul XXIII, nr. 2 (47), [iulie-decembrie] 2016, p. 567–587.

BDD-A32788 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:47 UTC)

subsolul primei părţi a materialului publicat anul trecut[2]. Desigur, inserarea numelui autorului sau a unui cuvânt-cheie din titlu ne ajută să aflăm cu exactitate şi cu rapiditate toate coordonatele circumscrise respectivei lucrări. Aşadar, în circumstanţele date, departe de biblioteci de specialitate, doar paginile web ale principalelor edituri franceze puteau fi utilizatate din plin la documentare. La note, am reţinut întotdeauna numele editurii, numele localităţii fiind trecut doar prima dată; motivul este simplu: fiind un eseu bibliografic, există riscul real al supraîncărcării excesive a aparatului critic, în acesată situaţie preferând să adăugăm, uneori, numărul total de pagini al lucrării, socotindu-l un indicator mai adecvat, din punct de vedere cantitativ, al apariţiei editoriale respective.

Apariţiile editoriale pe care le vom prezenta fugar sunt, desigur, inegale ca valoare, putând fi grupate în trei mari categorii: lucrările savante, opera cercetătorilor şi specialiştilor, destinate evident avizaţilor, unui segment de nişă; a doua, cea mai bogată cantitativ, o formează lucrările de popularizare, de regulă, cu text puţin şi numeroase ilustraţii; ultima categorie se situează undeva la mijloc între cele două, cu mai multă informaţie, dar şi cu multe imagini de bună calitate, şi care se adresează unui public oarecum familiarizat cu temele abordate.

Adesea, a fost greu de disociat între lucrările ştiinţifice şi cele destinate popularizării, căci există un segment de apariţii editoriale care cu greu poate fi încadrat ferm într-o parte sau alta. Poate de aceea, în cadrul materialului nostru cele două-trei categorii sunt adesea amestecate, căci chiar aceasta este situaţia pe terenul etno-antropologiei franţuzeşti actuale. Nu avem nicidecum pretenţia de a fi fost exhaustivi în demersul nostru bibliografic, fapt cvasi-imposibil, având în vedere abundenţa de preocupări, de titluri, de edituri, precum şi situaţia specială în care ne aflăm noi aici, în Franţa…

Evocăm, în treacăt, o particularitate a etno-antropologiei franceze din ultimele decenii, anume aceea a ilustrării multor lucrări cu imagini de pe cărţi poştale, considerată de etnologi o comoară extrem de importantă, sau cu rarele fotografii de la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul veacului al XX-lea[3]. Socotim că este o idee folositoare şi pentru etnologia românească, desigur, în măsura în care arhivele noastre sau colecţiile personale deţin astfel de documente iconice, ilustrarea cărţilor cu imagini având darul de a apropia şi încânta pe cei care

[2] *Ibidem*.

[3] Christian Malaurie, *La carte postale*, *une oeuvre.* Ethnographie d'une collection, Paris, L'Harmattan, 2003, 254 p.; Yves Le Fur, Christine Barthe, Quentin Bajac, *D'un regard l'autre*, Paris-Arles, Coédition Musée du Quai Branly-Actes Sud, 2006, 192 p.; Gaston Bouzanquet, Carle Naudot, *Objectifs croisés sur la Camargue*, Arles, Actes Sud, 2010, 160 p.; Daniel Bénard, Bruno Guignard, *La carte postale.* Des origines aux années 1920, Tours, Alan Sutton, 2010, 192 p.; Luis Eduardo Robinson Achutti, *L'homme sur la photo.* Manuel de photoethnographie, L'Harmattan, 2011, 144 p.; James Eveillard, *Insolites images d'une France disparue*, Rennes, Ouest France, 2013; Thierry Chardonnet, *La carte-photo*. Histoire d'un art populaire, Tours, Alan Sutton, 2015, 160 p.; *Métiers d'antan à travers la carte postale ancienne*, Paris, Hervé Chopin, 2016.

BDD-A32788 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:47 UTC)

le răsfoiesc întâia oară şi de a-i apropia sau familiariza mult mai direct cu trecutul…

***

Un tablou cuprinzător şi, adesea, surprinzător despre Franţa de altădată, se conturează din multele, foarte multele cărţi editate la Éditions CPE (Communication Presse Éditions)[4], autodefinită ca „une maison d'édition ancrée dans les terroirs de France", sub generice extrem de sugestive şi de emoţionante: *Il était une fois…*, *Souvenirs du vieux temps en…*, *Les petites histoires de la vieille…*, *Les histoires extraordinaires de mon grand-père…*, *Tradition orale…*; foarte multe alte titluri de acelaşi gen, în special de popularizare, regăsim la Neva Éditions[5]. De asemenea, Éditions Jean-Cyrille Godefroy are două colecţii remarcabile dedicate prezentării, cu precădere, a meşteşugurilor (*Outils et métiers* şi *Tradition et symboles*), o sub-colecţie, dacă o putem numi aşa, din cadrul colecţiei *Outils et métiers*, *Les gagne-misère* fiind „consacrée à l'ancien artisanat. Chaque volume évoque de quatorze à vingt métiers différents, de vielles façons ou des besognes saisonnières, des gestes pratiquement disparus aujourd'hui. Ces ouvrages ont été couronnés par l'Académie française"[6].

Am pomenit doar trei mici case editoriale, deoarece adesea acestea sunt cele mai preocupate de editarea cu regularite, de multe decenii, a publicaţiilor din domeniul etnologiei clasice, cele mari, precum L'Harmattan sau Armand Colin de la Paris, alegând să publice – după cum am constat deja şi după cum, probabil, vom mai constata în numerele viitoare ale acestui material! – numeroase cărţi şi să editeze multe reviste de specialitate, cu precădere în cheie antropologică.

Amintim separat un gen special de lucrări ştiinţifice, anume remarcabilele monografii-albume publicate în seria „Encyclopédies Bonneton" de la Christine Bonneton Éditions din capitala Franţei[7], acolo unde, pe zeci sau chiar sute de pagini, alături de istorie şi artă, limbă şi literatură, mediul natural, economie şi societate, cei mai buni cercetători şi specialişti francezi din regiunea respectivă sau din alte părţi ale Franţei tratează, într-o manieră strict ştiinţifică, cultura şi civilizaţia arhaică specifică acelei arii geografice. În această serie monumentală, fiecare volum având nu mai puţin de 320 de pagini, în ultimul deceniu au fost radiografiate sistematic următoarele departamente sau regiuni ale Franţei:

[4] Cu sediul în orăşelul Romorantin-Lanthenay, sub-prefectură a departamentului Loir-et-Cher din regiunea Centru (http://cpe-editions.com/accesat la 27.II.2017).

[5] Situată în mica comună Magland (în 2009 avea o populaţie de circa 3.000 de locuitori) din departamentul Haute-Savoie (http://www.neva-editions.fr/accesat la 2.III.2017).

[6] https://www.editionsjcgodefroy.fr/ (accesat la 12.III.2017).

[7] http://www.editions-bonneton.com (accesat la 21.XII.2016).

BDD-A32788 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:47 UTC)

Champagne-Ardenne[8], Auvergne[9], Aveyron[10], Bretagne[11], Corsica[12], Dauphiné[13], Creuse[14], Mayenne[15], Var[16], Dordogne Périgord[17], Loire[18], Haute-Savoie[19], Lorraine[20], Corréze[21], Côtes-d'Armor[22] şi Lot[23]. Le-am prezentat aici pentru că sunt foarte greu de încadrat altor categorii de lucrări, oricine doreşte să afle informaţii pertinente despre o anume zonă a Franţei trebuind să-şi înceapă periplul cu aceste monografii.

Desigur, şi alte edituri propun un gen apropiat de lucrări, focusat, în mare parte, doar pe viaţa tradiţională – adesea sub genericul „La vie d'autrefois"[24] –, însă

[8] Christiane et Roland Choiselle, Patrick Demouy, Alain Devos, Claude Duménil, Michel Tamine, Renée et Roger Tébib, *Champagne-Ardenne*, 2004.

[9] Pierre Charbonnier, Pierre Bonnaud, Pierre-François Aleil, Roger Gardes, Eric Bordessoule, Caroline Roux, *Auvergne*, 2005.

[10] Christian-Pierre Bedel, Jacques Jarriot, Christian Bernard, Robert Taussat, Bernard Molinié, Françoise Jarrige, Jean Delmas, Philippe Gruat, Roger Béteille, *Aveyron*, 2005.

[11] François de Beaulieu, Nicolas Bernard, Claude Bourel, Marc Gontard, Yves Le Berre, Jean Le Dû, Yves-Henri Nouailhat, Fanch Postic, Jean-François Simon, *Bretagne*, 2006.

[12] Marie-José Dalbera-Stefanaggi, Pierre Claude Giansily, Joseph Martinetti, Geneviève Moracchini-Mazel, Michel-Edouard Nigaglioni, Jean-Marc Olivesi, François Piazza, Francis Pomponi, Georges Ravis-Giordani, *Corse*, 2006.

[13] Régis Picavet, Robert Bornecque, Guy Tosatto, Alain Boucharlat, Claude Martel, Gaston Tuaillon, Jean-Claude Bouvier, Jean Serroy, René Bourgeois, Jean Billet, Claude Dautrey, Hubert Arnaud, *Dauphiné*, 2006.

[14] Gérard Gouyet, Philippe Loy, Daniel Dayen, Michèle Giffault, Catherine Wachs-Genest, Michel Manville, Maurice Robert, Jean-Pierre Baldit, Jean-François Vignaud, Nicole Billot, Paul Busuttil, *Creuse*, 2007.

[15] J. Surcouf, C. Denoix-Pinchart, C. J. Launay, J.-Y. Le Moing, J. Pelatan, *Mayenne*, 2008.

[16] Dominique Legenne, Ada Acovitsióti-Hameau, Philippe Blanchet, Tony Marmottans, Jean Nicod, Franck Auriac, *Var*, 2008.

[17] Serge Maury, Michel Combet, Thierry Boisvert, Michel Chadeuil, Yan Laborie, Jean Roux, Bernard Lesgargues et Michel Genty, *Dordogne Périgord*, 2009.

[18] Bruno Martin, Robert Bouiller, Louis Challet, Loire en Rhône-Alpes, 2009.

[19] Catherine Hermann, Mickaël Meynet, Marie-Thérèse Hermann, Marc Bron, Rémi Mogenet, Pierre Préau, Eric Pajeot, Denis Jordan, Claude Barbier, *Haute-Savoie*, 2010.

[20] Jean-Pierre Legendre, Isabelle Bardiès-Fronty, Michel Parisse, Henri Claude, Jean-Claude Bonnefont, Maurice Noël, Claire Prévot, Jean Lanher, Alain Cullière, André Markiewicz, Gilles Drogue, Claude Seyer, *Lorraine*, 2010.

[21] Jean Boutier, Michel Cassan, François Delooz, Martine Chavent, Miquèla Stenta, Michel Peyramaure, Eric Rouvellac, *Corréze*, 2011.

[22] Claude Bourel, Francis Favereau, Daniel Giraudon, Odile Guérin, Bernard Lasbleiz, Fanch Le Péru, Jean Ollivro, Yannick Pelletier, *Côtes-d'Armor*, 2012.

[23] Jean Gascó, Florent Hautefeuille, Valérie Rousset, Martine Bergues, Jacqueline et Gaston Bazalgues, Jean Guy Astruc, Jean-Claude Coustou, Jean-Pierre Jacob, Pierre Sourzat, Nathalie Sarthe, *Lot*, 2012.

[24] Christian Madec, *Limousin d'autrefois*, Saint-Paul, Lucien Souny, 1993–2005; Charlie Galibert, *La Corse*. Une île et le monde, Paris, PUF, 2004, 246 p.; Jean-François Ratonnat, Sophie Ratonnat, *La vie d'autrefois en Corrèze*, Bordeaux, Sud-Ouest, 2004, 192 p.; Max et Denise Déjean, *L'Ariège d'autrefois.* Photothèque du Musée pyrénéen de Niaux, Alan Sutton, 2005, 176 p.; Frantz-

BDD-A32788 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:47 UTC)

de departe monografiile-album de la Christine Bonneton Éditions sunt adevărate modele în materie, inclusiv pentru cercetarea academică de pretutindeni.

***

Preistorie şi antichitate. În unele cărţi ale etnologilor francezi, arheologia şi istoria veche fac casă bună atunci când tema vizează trecutul îndepărtat al Hexagonului. În acest mod, facem cunoştinţă cu agricultura în neolitic[25], cu celebra peşteră de la Lascaux şi credinţele ancestrale care îşi relevă universul iconic pe pereţii acesteia[26]. Apoi, ne este prezentat vechiul popor galic[27], o seamă de alte cărţi fiind destinate cunoaşterii diferitelor aspecte ale străvechii civilizaţii galice, respectiv galo-romane: bătrânii[28] şi femeile[29], vinul şi uleiul[30], produse esenţiale înaintaşilor francezilor, statut păstrat până astăzi, blestemul şi farmecele[31], agricultura[32], viile şi vinul[33].

Alte lucrări prezintă ţăranii şi aşezările Franţei încă din preistorie[34], religiile primitive – cu accent pe relaţia dintre zeiţa pământului şi sămânţă[35] –, zeii celţilor[36]

Emmanuel Petiteau, *Autrefois en Vallée d'Aure*, Alan Sutton, 2005, 224 p.; Jean Michel Le Corfec, *La vie d'autrefois en Charente*, Sud-Ouest, 2008; Alain Mingaud, *Richesses de nos campagnes. Creuse*, Lucien Souny, 2008; Régis Granier, *La vie d'autrefois dans le Cantal*, Sud-Ouest, 2009; Yannick Pelletier, *La vie d'autrefois dans les Côtes d'Armor*, Sud-Ouest, 2009; Marie-France Chauvirey, *La vie d'autrefois dans le Pays Basque*, Sud-Ouest, 2011; Agnès Claverie, *La vie d'autrefois sur le bassin d'Arcachon*, Sud-Ouest, 2011; Eadem, *La vie d'autrefois à Bordeaux et en Gironde*, Sud-Ouest, 2012; Jean Michel Le Corfec, *La vie d'autrefois dans l'Entre-deux-Mers*, Sud-Ouest, 2012; Gérard Lenclud, *En Corse. Une société en mosaïque*, Paris, La Maison des Sciences de l'Homme, 2012, 270 p.; Laurence et Patrice Lagorce, *Notre Corréze*, tome I. *Travailler la terre*, Alan Sutton, 2014; *Ibidem*, tome II. *La societé rurale*, Alan Sutton, 2014.

[25] Lucie Martin, *Premiers paysans des Alpes.* Alimentation végétale et agriculture au néolithique, Presses Universitaires de Rennes, 2014, 158 p.

[26] Marc Bruet, *Lascaux. Quand émergent les dieux*, L'Harmattan, 2015, 292 p.; Stéphane Petrognani, *De Chauvet à Lascaux.* L'art des cavernes, reflet de sociétés préhistoriques en mutation, Actes Sud, 2013, 256 p.

[27] Stephan Fichtl, *Les peuples gaulois (IIIe-Ier siècles av. J.-C.)*, Paris, Errance, 2004, 256 p. (nouvelle édition la Actes Sud, 2012).

[28] Bernard Rémy, Nicolas Mathieu, *Les vieux en Gaule romaine*, Actes Sud, 2015, 208 p.

[29] Nicolas Mathieu, Bernard Rémy, *Les femmes en Gaule romaine*, Actes Sud, 2009, 240 p.

[30] Jean-Pierre Brun, *Archéologie du vin et de l'huile en Gaule romaine*, Actes Sud, 2005, 272 p.

[31] Michaël Martin, *Sois maudit !* Malédictions et envoûtements dans l'Antiquité, Actes Sud, 2010, 192 p.

[32] *Histoire de l'agriculture gauloise*, *gallo-romaine et médiévale (500 av. J.C. – 1000 apr. J.C.)* (collectif), Actes Sud, 2006, 224 p.

[33] Roger Dion, *Histoire de la vigne et du vin en France.* Des origines au XIXe siècle, Paris, CNRS, 2010.

[34] Daniel Bernard, *Paysans et villageois de France.* Histoire et ethnographie, Alan Sutton, 2009, 144 p. – Combinant les méthodes apprises de l'histoire classique et celles empruntées à l'ethnologie, Daniel Bernard évoque les campagnes entre la Préhistoire, où apparaissent les premières traces de sédentarisation et d'agriculture, et le XXIe siècle, où elles se peuplent de néoruraux qui reconquièrent un environnement délaissé par les paysans.

BDD-A32788 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:47 UTC)

sau prevestesc întoarcerea celţilor[37], urmele acestora fiind încă vizibile în toponimia[38] sau poveştile din Bretagne[39]. Apariţii editoriale recente aduc noi informaţii despre sticla antică din sudul actualei Franţe[40], despre Tarasque, dragonul domolit cândva, spre mijlocul veacului I al erei creştine, de către Sfânta Marta în apropierea Avignon-ului[41], în timp ce o alta prezintă sfinţii creştini legionari din Alpii de Sud[42], un subiect important şi puţin cunoscut inclusiv pentru istoria veche a creştinismului european. În acelaşi context istoric, facem cunoştinţă cu unii dintre migratorii asiatici care au ajuns până în Galia, în acest mod fiind aduşi în faţa cititorilor alanii şi sarmaţii[43].

Demne de amintit sunt şi acele lucrări care tratează o tematică precisă de-a lungul întregii istorii, adesea încă din preistorie sau protoistorie, în toată Franţa sau într-o zonă mai restrânsă a acesteia. Trecem în revistă doar câteva. Astfel, sunt surprinse: relaţia indisolubilă dintre peisaj şi apă, vreme de şapte milenii, în sudul

[35] Alain Testart, *La déesse et le grain*. Trois essais sur les religions néolithiques, Actes Sud, 2010, 166 p.

[36] Claude Sterckx, *Mythes et dieux celtes. Essais et etudes*, L'Harmattan, 2010, 212 p.

[37] Isabelle Papieau, *Le retour de la celtitude. De Brocéliande aux fées stars*, L'Harmattan, 2014, 184 p.

[38] Jean-Marie Ploneis, *Noms de lieux celtiques de bretagne et d'ailleurs*, L'Harmattan, 2013, 178 p.

[39] Dominique Camus, *Les plus beaux contes de Bretagne*, tome 1, Spézet, Coop Breizh, 2014, 236 p.; tome 2, 2015, 220 p. – Parmi les centaines de contes qui furent collectés par les folkloristes qui les entendirent lors des veillées d'antan, ce recueil présente ceux qui sont les plus révélateurs de la diversité, de l'inventivité et du caractère intemporel de la création du peuple de Bretagne.

[40] Danièle Foy, *Les verres antiques d'Arles*. La collection du Musée Départemental d'Arles Antique (catalogue). Préface: Alain Charron, Coédition Actes Sus-Musée Départemental d'Arles Antique, 2010, 528 p.

[41] Dominique Amann, *La Tarasque. Un dragon en Provence*, Marseille, Gaussen, 2011, 112 p. – La Tarasque, archétype de tous les dragons français, est l'objet de l'une des plus anciennes traditions provençales. Pour les spécialistes en dragonologie, elle appartient à la famille des dragons médiévaux issus à la fois de l'antiquité gréco-romaine et de l'Apocalypse; Claude Roux, Gilbert Chalençon, *La course de la Tarasque*, Saint-Rémy-de-Provence, Equinoxe, 2015, 400 p. Cu mult folos, mai ales pentru înţelegerea fenomenului la nivel mondial, se poate consulta o altă lucrare recentă: Patrick Absalon, Frédérik Canard, *Les dragons. Des monstres au pays des hommes* (Gallimard, 2006, 128 p.), dar şi un studiu, dintr-un volum colectiv, al lui Laurent-Sébastien Fournier, *La Tarasque métamorphosée*, apărut în volumul *Le patrimoine culturel immatériel. Enjeux d'une nouvelle catégorie*. Édité par Chiara Bortolotto avec Annick Arnaud, Sylvie Grenet, La Maison des Sciences de l'Homme, 2011, p. 149–166; http://www.benoitreveur.info/article-le-retour-de-la-tarasque (accesat la 12.V.2017). Lucrarea de referinţă pentru acest subiect rămâne cea a lui Louis Dumont, *La Tarasque. Essai de description d'un fait local d'un point de vue ethnographique*, Gallimard, première parution en 1951 (nouvelle édition en 1987, 272 p. + 26 p. hors texte).

[42] Cyril Isnart, *Saints légionnaires des Alpes du Sud.* Essai d'ethnologie d'une sainteté locale, La Maison des Sciences de l'Homme, 2008, 182 p.

[43] Iaroslav Lebedynsky, *Sur les traces des alains et sarmates en Gaule.* Du Caucase à la Gaule (IVe – Ve siècle), L'Harmattan, 2011, 228 p.

BDD-A32788 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:47 UTC)

Normandiei[44]; cea dintre peisaj şi oameni în Berry[45] sau cea dintre tehnica de altădată şi societate în bazinul Mediteranei[46]; sunt prezentate detaliat istoria vinului franţuzesc[47], istoria ţesăturilor[48], a pielii[49] şi a cuţitelor[50], cea a toporului[51], a fierului forjat din ultimul mileniu[52], a culorilor pe durata a cinci milenii[53], albastrul având un rol aparte pentru francezi[54], alimentaţia copiilor[55], istoria salutului[56], istoria şi semnificaţiile semnului crucii[57] sau practicile populare de vindecare[58].

[44] *Paysages et gestion de l'eau.* Sept millénaires d'histoire de vallées et de plaines littorales en Basse-Normandie, Laurent Lespez (ed.), Presses Universitaires de Caen, 2012, 336 p.

[45] Nicolas Poirier, *Un espace rural à la loupe*. Paysage, peuplement et territoires en Berry, de la préhistoire à nos jours, Tours, Presses Universitaires François Rabelais, 2010, 232 p.

[46] *Techniques et sociétés en Méditerranée*. Jean-Pierre Brun, Philippe Jockey (dir.), Aix-en-Provence, Maisonneuve & Larose-MMSH, 2001, 853 p. – Ce livre offre une réflexion générale sur l'histoire des techniques dans le monde méditerranéen antique, médiéval et moderne. Il a pour ambition la compréhension de la relation homme-objet, réinscrite dans le temps de l'histoire et dans le champ ethnologique.

[47] Éric Birlouez, *Histoire du vin en France*, Ouest-France, 2015, 128 p. – L'ouvrage retrace l'histoire de la vigne et du vin sur notre territoire, depuis l'introduction des premiers ceps par des colons grecs dans la région de Marseille jusqu'à l'aube du XIXe siècle. Histoire „chronologique" de la vigne et du vin en France, enrichie des dimensions culturelle, sociale, politique, symbolique et religieuse du vin, et l'art et la manière de le consommer aux différentes époques.

[48] Alexandra Fau, *Histoire des tissus en France*, Ouest-France, 2015, 128 p.

[49] Marine Clabaut, *Techniques et métiers du cuir au Moyen Age*, Fontaine, Émotion Primitive, 2010, 284 p.

[50] Gérard Lecoeur, *Les couteaux de nos anciens*, Émotion Primitive, 2012, 242 p.

[51] Jean-Luc Dron, *Au fil de la hache.* Histoire millénaire d'un outil en Normandie, OREP, 2015, 80 p.

[52] André Mercuzot, *Fer forgé.* Histoire, pratique, objets et chefs-d'oeuvre (catalogue), Paris, Jean-Cyrille Godefroy, 2007, 280 p. – Retrace l'évolution des procédés et techniques sur plus de 1.000 ans. Le fer, matière vivante née dans les feux des ferrons gallo-romains et des maîtres de forge, façonné sur l'enclume des forgerons, taillandiers et autres serruriers, porte nos racines civilisatrices.

[53] Philippe Ball, *Histoire vivante des couleurs.* 5.000 ans de peinture racontés par les pigments, Vanves, Hazan, 2010, 560 p.

[54] Michel Pastoureau, *Bleu*. Histoire d'une couleur, Paris, Du Seuil, 2000, 418 p.; reeditată în 2014, la Points.

[55] Denise Bloch, *Biberons et bouillies.* Un autre regard sur l'alimentation des tout-petits, Nancy, Association d'Idees, 2010, 112 p. – Une histoire en images de l'alimentation du petit-enfant, de l'Antiquité au XXIe siècle, à travers l'évolution des objets de l'allaitement et des bouillies: biberons, cornes d'allaitement, petits pots, tasses à bouillie, assiettes, accessoires, documents publicitaires...

[56] Dominique Weber, *Hobbes et histoire du salut.* Ce que le Christ fait à Léviathan, Presses de l'Université Paris-Sorbonne, 2008, 372 p.

[57] Pierre Erny, *Le signe de la croix.* Histoire, ethnologie et symbolique d'un geste „oral", L'Harmattan, 2007, 180 p.

[58] *Pharmacopoles et apothicaires.* Les „pharmaciens" de l'Antiquité au Grand Siècle. Sous la direction de Franck Collard et Evelyne Samama, L'Harmattan, 2006, 196 p.

BDD-A32788 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:47 UTC)

Apoi, este analizată în cheie antropologică idolatria[59], pescuitul şi pescarii de pe ţărmul Mediteranei[60], iar într-una preponderent etnologică, morile cu apă, cele acţionate de animale sau de vânt, în acelaşi spaţiu, dar şi în Europa[61], istoria ursului[62], relaţia tensionată dintre om şi lup de-a lungul a două milenii[63]; alte lucrări urmăresc istoria socială şi culturală a… porcului, sub semnătura cunoscutului Michel Pastoureau[64] sau repertoriază modelele de încălţăminte din antichitate până astăzi[65].

Evul Mediu. Prin numeroase alte apariţii editoriale, suntem deja în spiritul perioadei medievale, multe dintre aceste lucrări neîncadrându-se deloc – sau prea puţin – în periodizările clasice ale istoricilor. În acest orizont temporal, se situează impozantul dicţionar-antologie din 2008, care prezintă meşteşugurile pe durata a câteva sute de ani[66], lucrările privitoare la clopotele medievale[67] şi la încuietorile de patrimoniu din secolele VIII–XIII[68], la structura acoperişurilor medievale[69] şi la cea a vechilor şeminee, pe elementele metalice ale acestora regăsindu-se o mulţime de imagini sugestive privitoare la viaţa vechilor francezi (fapt bine redat prin formatul de album al lucrărilor respective)[70]. De asemenea, sunt radiografiate sistematic

[59] *L'idole dans l'imaginaire occidental*. Etudes réunies et présentées par Ralph Dekoninck et Myriam Watthee-Delmotte, L'Harmattan, 2005, 396 p.

[60] *Pêches méditerranéennes. Origines et mutations.* Protohistoire-XXI^e siècle. Daniel Faget, Myriam Sternberg (dir.), Aix-en-Provence, Karthala-MMSH, 2015, 244 p.

[61] *Archéologie des moulins hydrauliques*, *à traction animale et à vent*, *des origines à l'époque médiévale et moderne en Europe et dans le monde méditerranéeen* (2 volumes). Édité par Luc Jaccottey et Gilles Rollier, Presses Universitaires de Franche-Comté, 2016, 884 p.

[62] Michel Pastoureau, *L'ours*. Histoire d'un roi déchu, Du Seuil, 2007, 418 p. (reeditată în 2013 la Points); Olivier De Marliave, *Histoire de l'ours dans les Pyrénées*, Sud-Ouest, 2008, 272 p.

[63] Jean-Marc Moriceau, *L'homme contre le loup.* Une guerre de deux mille ans, Fayard, 2011, 488 p.

[64] Michel Pastoureau, *Le cochon.* Histoire d'un cousin mal aimé, Gallimard, 2009, 160 p. – C'est cette histoire sociale et culturelle du cochon que retrace Michel Pastoureau, des forêts gauloises à l'élevage industriel, en passant par ces temps forts de la vie des campagnes que sont la Tue-cochon et la fête de la Saint-Cochon. Et il nous rappelle que le cochon est l'animal biologiquement le plus proche de l'homme.

[65] John Peacock, *Chaussures.* Un répertoire des modèles de l'Antiquité à nos jours, Paris, De La Martiniere, 2005, 168 p.

[66] *Dictionnaire illustré et anthologie des métiers du Moyen Âge à 1914* (collectif), Jean-Cyrille Godefroy, 2008, 676 p.

[67] Thierry Gonon, *Les cloches en France au Moyen Âge.* Archéologie d'un instrument singulier, Errance, 2010, 200 p.

[68] Mathieu Linlaud, *Serrures médiévales VIIIe – XIIIe siècle*, Presses Universitaires de Rennes, 2014, 344 p.

[69] *Plafonds en bois.* Du Moyen Âge au XVIIème siècle. Sous la direction de Marie-Agnès Ferault, Paris, Du Patrimoine, 2014, 296 p.

[70] Martine Diot, *Cheminées. Étude de structures du Moyen Âge au XVIIIème siècle*, Du Patrimoine, 2007, 300 p. – Une documentation photographique et dessinée sur les divers aspects techniques de la construction ancienne et plus particulièrement du second œuvre; Philippe Palasi,

BDD-A32788 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:47 UTC)

unele practici agricole specifice spaţiului francez medieval[71], creşterea animalelor[72], bestiarul medieval[73], modul în care genealogia, prin intermediul registrelor parohiale, poate ajuta etnologia[74], reprezentarea invizibilului[75] şi nebunia pe care, la modul propriu, o putea declanşa dragostea, fenomen studiat atât în Orient, cât şi în Occident[76], apoi viaţa cotidiană în Evul Mediu[77], dar şi rânduielile specifice cimitirelor medievale[78] sau legătura, azi puţin cunoscută, dintre naşterea Crăciunului, ca sărbătoare, şi cultul Sfântului Nicolae[79].

O altă serie de lucrări descrie vitraliile pe o durată lungă – nu mai puţin de 16 secole[80] –, dar şi pe perioade mai scurte, începând cu secolele XII–XIII şi până la sfârşitul epocii moderne sau pe anumite centre meşteşugăreşti[81], legătura directă

Plaques de cheminées héraldiques (catalogue). Preface: Michel Pastoureau, Montreuil, Gourcuff Gradenigo, 2014, 320 p. – Un catalogue de 683 plaques de cheminée et modèles en bois, du XVIe au XXe siècles, tous ornés d'armes, fruit de la visite de plus de 400 demeures et collections publiques.

[71] Pierre Morlon et François Sigaut, *La troublante histoire de la jachère*. Pratiques des cultivateurs, concepts de lettrés et enjeux sociaux, Versailles-Dijon, Quae-Educagri, 2008, 328 p.

[72] Jean-Marc Moriceau, *Histoire et géographie de l'élevage français*, *du Moyen Âge à la Révolution*, Fayard, 2005, 478 p.

[73] Michel Pastoureau, *Bestiaires du Moyen Âge*, Du Seuil, 2011, 236 p.

[74] Paul Delsalle, *Histoires de familles.* Les registres paroissiaux et d'état civil, du Moyen Âge à nos jours. Démographie et généalogie, Presses Universitaires de Franche-Comté, 2009, 300 p.; Marie-Odile Mergnac, *Ancêtres paysans.* Statuts, documents d'archives et parcours de vie, Paris, Archives § Culture, 2014.

[75] *La représentation de l'invisible au Moyen Âge*. Jean-Charles Herbin (ed.), Presses Universitaires de Valenciennes, 2004, 192 p.

[76] *Les fous d'amours au Moyen Âge. Orient-Occident*. Claire Kappler, Suzanne Thiolier-Mejean (editrices), L'Harmattan, 2008, 450 p.

[77] Jean Verdon, *La vie quotidienne au Moyen Âge*, Paris, Perrin, 2015, 384 p. – Entre „Naître" et „Mourir", les vingt-deux chapitres de ce livre scandent l'existence des hommes et des femmes du Moyen Age, depuis les invasions barbares jusqu'à la Renaissance; *L'ancienne France au quotidien.* La vie et les choses de la vie sous l'Ancien Régime. Michel Figeac (dir.), Paris, Armand Colin, 2014, 590 p.

[78] *Le regroupement des morts.* Genèse et diversité archéologique. Coordination éditoriale de Dominique Castex, Patrice Courtaud, Henri Duday, Françoise Le Mort, Anne-Marie Tillier, La Maison des Sciences de l'Homme d'Aquitaine, 2012, 304 p.; *Déplacer les morts.* Voyages, funérailles, manipulations, exhumations et réinhumations de corps au Moyen Âge. Coordination éditoriale de Delphine Boyer-Gardner et Mathieu Vivas, La Maison des Sciences de l'Homme d'Aquitaine, 2015, 150 p.

[79] Catherine Guyon, Catherine Vincent, Véronique Gazeau, *En Orient et en Occident.* Le culte de saint Nicolas en Europe: Xe – XXIe siècle, Paris, Cerf, 2015, 512 p.

[80] *Vitrail Ve – XXIe siècle*. Sous la direction de Véronique David, Michel Herold, Du Patrimoine, 2014, 592 p.

[81] Françoise Gatouillat, Michel Hérold, *Les vitraux d'Auvergne et du Limousin. Corpus Vitrearum*, Presses Universitaires de Rennes, 2011, 352 p. – Începutul acestor vitralii este datat în veacul al XII-lea; Danielle Minois, *Les vitraux de Troyes: XIIe – XVIIe siècle*, Langres, Dominique Guéniot, 2013, 160 p.; Karine Boulanger, *Les vitraux de la cathédrale d'Angers*. Preface: Claudine Lautier, vol. 3, Paris, CTHS, 2010, 546 p. – Le lecteur rencontre ainsi les maîtres anonymes des XIIe et XIIIe siècles, André Robin au XVe siècle, à qui l'on doit les fabuleuses roses du transept. Cette vitrerie, méconnue jusqu'à aujourd'hui, se révèle à nous comme l'un des ensembles majeurs de la

BDD-A32788 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:47 UTC)

dintre vechii masoni[82] şi construcţii[83], istoria unui gen meşteşugăresc foarte gustat de către francezi, anume „émaux peints de Limoges”[84], istoria ceramicii din Provence, începând cu veacul al X-lea şi până în secolul trecut[85], modul în care s-au creat iazurile în Languedoc-ul mediteranean[86] sau felul original în care un porc rătăcit pe străzile Parisului, în anul 1131, a putut produce, potrivit aceluiaşi Michel Pastoureau, un „événement fondateur”, cu ecouri în istoria Franţei până astăzi[87].

Aflăm, din alte pasionante lucrări, mijloacele prin care, de-a lungul secolelor trecute, agricultura tradiţională franceză a făcut faţă schimbărilor şi modernizării[88], cum se foloseau, din veacul al XIII-lea încoace, vechile unităţi de măsură ale metalelor preţioase[89], modalităţile prin care… sfântul iepure sălbatic Guinefort a tămăduit mulţi copii suferinzi[90], tehnicile specifice de construcţie fiind studiate pe

peinture sur verre en France; Benoît Manaute, *La manufacture de vitrail et mosaïque d'art Mauméjean.* Flambe! Illumine! Embrase! Bordeaux, Le Festin, 2015, 288 p. – L'histoire illustrée de la manufacture Mauméjean au Pays basque, qui participa à l'ornementation de plus de 5.000 édifices chrétiens européens et américains aux XIXe et XXe siècles.

[82] Provine din cuvântul *maçon*; la modul propriu, zidar: „Celui qui construit avec des briques ou des pierres liées avec du mortier” (http://www.cnrtl.fr/definition/dmf/MACON, accesat la 22.IV.2017).

[83] Irène Mainguy, *Symbolique des outils et glorification du métier*, 2ème édition, Jean-Cyrille Godefroy, 2012, 284 p.; Jean-François Blondel, *Des tailleurs de pierre aux Francs-Maçons.* Mythe ou réalité ? Jean-Cyrille Godefroy, 2013, 224 p. – Comment est-on passé des constructeurs du Moyen Âge, dont la vocation était de bâtir des édifices civils ou religieux, à la Franc-Maçonnerie, société d'hommes qui se réunissent pour travailler en commun dans le but de bâtir leur Temple Intérieur? Il montre que c'est la Renaissance et l'influence d'une philosophie nouvelle sur l'architecture et l'art de bâtir, mêlée d'humanisme et de redécouverte de l'antique, qui sont à l'origine des courants de pensée qui ont convergé un jour pour créer la Franc-Maçonnerie.

[84] Isabelle Biron, *Émaux sur métal du IXe au XIXe siècle.* Histoire, technique et matériaux, Dijon, Faton, 2015, 480 p.

[85] Henri Amouric, Lucy Vallauri, Jean-Louis Vayssettes, *Terres de feu*, *de lumière et de songes*... Dans le Midi français X^{e} – XX^{e} siècles (catalogue), Nîmes, Champ Social, 2009, 408 p.

[86] Jean-Loup Abbé, *À la conquête des étangs.* L'aménagement de l'espace en Languedoc méditerranéen (XII^{e} – XV^{e} siècle), Toulouse, Presses Universitaires du Mirail, 2006, 332 p.

[87] Michel Pastoureau, *Le roi tué par un cochon.* Une mort infâme aux origines des emblèmes de la France? Du Seuil, 2015, 256 p.

[88] Jean-Marc Moriceau, *Terres mouvantes.* Les campagnes françaises du féodalisme à la mondialisation (XII^{e} – XIX^{e} siècle), Fayard, 2002, 446 p. – Le livre este une grande fresque de la société agraire du XII^{e} au XIX^{e} siècle. Le thème central est de questionner le paradigme qui s'était imposé avec les travaux de Marc Bloch d'un monde paysan farouchement attaché à ses usages, à ses coutumes et à ses manières de vivre, éléments qui faisaient que l'on pensait le monde rural comme radicalement différent, statique, par rapport à celui qui venait grossir les villes. Jean-Marc Moriceau met en évidence, bien avant les bouleversements du second XXe siècle, les étonnantes capacités d'adaptation et de progression d'un monde rural qui a su allier identité et flexibilité.

[89] Yves Markezana, *Les poinçons français d'or*, *d'argent et de platine de 1275 à nos jours*, Dourdan, Vial, 2005, 240 p.

[90] Jean-Claude Schmitt, *Le saint lévrier*. Guinefort, guérisseur d'enfants depuis le XIIIe siècle, nouvelle édition augmentée, Paris, Flammarion, 2004, 282 p. (1re édition en 1979).

BDD-A32788 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:47 UTC)

durata a câteva sute de ani[91], în timp ce postăvăria din Normandia a fost cercetată, sistematic, din veacul al XIII-lea până în secolul trecut[92].

Renaşterea şi epoca modernă. Poate nu întâmplător, în această epocă istorică nevoile vitale ale omului încep să se metamorfozeze în plăceri, relaţia dintre acestea două fiind întoarsă pe toate faţetele într-o apariţie colectivă de acum doi ani[93], o altă lucrare, din acelaşi an, continuarea celei dintâi, studiind exclusiv expansiunea plăcerii în epoca modernă[94]. Încă o dată, ni se reaminteşte de celebrele „émaux peints de Limoges", acum cercetate în veacurile lor de glorie (XV–XVIII)[95], precum şi meseriaşii care le realizau cu atâta migală şi pricepere[96]. În alte lucrări, sunt studiate pe larg minele şi prelucrarea fierului în Corsica[97], legăturile pe care le avea clerul catolic cu agricultura în perioada secolelor XV–XIX[98], viile şi vinurile dintr-o zonă anume a Franţei[99], creşterea animalelor şi marii proprietari din veacurile XV–XVIII[100] sau credinţele ancestrale în demoni ai pădurilor şi munţilor, din veacul al XVI-lea[101].

Hubert Cabart de la Universitatea din Nancy percepe începuturile sticlăriei din secolul al XVI-lea, în principal, prin prisma cercetărilor arheologice efectuate în estul Franţei[102], Audrey Gay-Mazuel prezintă diverse tehnici de realizare a

[91] Christelle Inizan, *Plâtres*. Sols et couvrements intérieurs du XIIIe au XIXe siècle, Du Patrimoine, 2017, 368 p.

[92] *La draperie en Normandie du XIIIe au XXe siècle***.** Édité par Alain Becchia, Presses Universitaires de Rouen et du Havre, 2004, 544 p.

[93] *De la satisfaction des besoins vitaux aux plaisirs des sens*, *aux délices de l'esprit et aux égarements de l'âme (1450–1750)*. Sous la direction de Jean-Claude Colbus et Brigitte Hébert, L'Harmattan, 2015, 278 p.

[94] *Approches critiques du plaisir (1450–1750)*. Sous la direction de Jean-Claude Colbus et Brigitte Hébert, L'Harmattan, 2015, 254 p.

[95] Monique Blanc, *Émaux peints de Limoges* (*XVe – XVIIIe siècle).* La collection du Musée des Arts Décoratifs (catalogue), Paris, Les Arts Decoratifs-UCAD, 2011, 224 p.

[96] Maryvonne Beyssi-Cassan, *Le métier d'émailleur à Limoges XVI – XVIIe siècle*, Presses Universitaires de Limoges, 2006, 490 p.

[97] Pierre Comiti, *Mines et métallurgie du fer en Corse du XVème au XVIIIème siècle*, Ajaccio, Alain Piazzola, 2011, 286 p.

[98] *Du ciel à la terre.* Clergé et agriculture (XVIe – XIXe siècle). Florent Quellier et Georges Provost (eds.), Presses Universitaires de Rennes, 2008, 366 p.

[99] Stéphanie Lachaud, *Le Sauternais moderne. Histoire de la vigne*, *du vin et des vignerons*, *des années 1650 à la fin du XVIIIe siècle*, Bordeaux, Fédération Historique du Sud-Ouest, 2012, 502 p.

[100] Jean-Marc Moriceau, *L'élevage sous l'Ancien Régime (XVIème – XVIIIème siècles)*, Sedes, 2011 – Sous l'Ancien Régime, le cheptel était un marqueur social. L'utilisation des animaux signalait la hiérarchie sociale au village; Idem, *Les grands fermiers (XVème – XVIIème siècle)*, Paris, Hachette, 2017, 480 p.

[101] Jean-Claude Diedler, *Les démons des forêts et des montagnes*. Les débordements de l'imaginaire dans l'espace européen au XVIe siècle, L'Harmattan, 2014, 250 p.

[102] Hubert Cabart, *La verrerie archéologique. Dieulouard et l'est de la France aux XVIe et XVIIe siècles*, Presses Universitaires de Nancy, 2012, 308 p. – Un ouvrage qui se révélera particulièrement utile aux archéologues et aux conservateurs du patrimoine, mais aussi à tous ceux

BDD-A32788 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:47 UTC)

ceramicii tradiţionale, în context european, începând cu acelaşi veac[103], Louis Blanc prezintă fierul forjat din această epocă[104], Clément David studiază, pe baze documentare, igiena buco-dentară a secolelor XVII–XIX[105], în timp ce Éric Fabre ne delectează cu istoria lânii din Provence de la sfârşitul veacului al XVII-lea şi până mai deunăzi, în deceniile secolului trecut[106].

Mai există şi alte lucrări de certă factură etno-antropologică, ce privesc secolul al XVII-lea sau care îşi află începuturile tematice acum. Dintre acestea, amintim: pe cea privitoare la istoria tăcută a Franţei din veacurile XVII-XX, istorie văzută prin ochii unui englez îndrăgostit de Hexagon[107]; o alta, care ne tâlcuieşte povestea cimpoiului cu… oglindă din Limousin[108]; pe aceea care descrie multiplele faţete ale unui triunghi insolit, acela format din vacă, lapte şi societate[109], dar şi pe cele care ne descriu o instituţie veche dedicată exclusiv păstrării şi transmiterii meşteşugurilor, care se pare că avea legături şi cu masoneria[110] sau pe cea dedicată exclusiv relaţiei dintre artizani şi savanţii Evului Mediu[111].

---

qu'intéresse la culture matérielle et plus particulièrement les arts de la table XVIe – XVIIe siècle dans une région marquée par une forte tradition verrière.

[103] Audrey Gay-Mazuel, *Le biscuit et la glaçure*. Collection du Musée de la Céramique de Rouen, Paris, Skira Flammarion, 2012, 240 p. – Une introduction à l'art de la céramique européenne du XVIe au XXe siècle.

[104] Louis Blanc, *Le fer forgé en France (XVIè et XVIIe siècles)*, Dourdan, Vial, 2008, 98 p.; Idem, *Le fer forgé en France.* La régence, Vial, 2008, 98 p.

[105] Clément David, *Hygiène bucco-dentaire du XVIIe au XIXe siècle en France*. Préface: Xavier Riaud, L'Harmattan, 2010, 152 p.

[106] Éric Fabre, *Laine et drap en Haut Verdon.* Une Haute Provence textile (fin XVIIe – milieu XXe siècle). Préface: Jean-Michel Minovez, L'Harmattan, 2015, 266 p.

[107] Graham Robb, *Une histoire buissonnière de la France*, Flammarion, 2011, 576 p. – Plonger au coeur de la France d'avant la centralisation, encore sauvage et indomptée, il découvrira un pays dont il ne soupçonnait pas l'existence.

[108] Eric Montbel, *Cornemuses à miroirs du Limousin (XVIIe-XXe siècles).* Essai d'anthropologie musicale historique (Dvd inclus), L'Harmattan, 2013, 610 p.

[109] Pierre-Olivier Fanica, *Le lait*, *la vache et le citadin.* Du XVIIe au XXe siècle, Quæ, 2008, 490 p.

[110] Nicolas Adell-Gombert, *Des hommes de devoir.* Les compagnons du Tour de France (XVIIIe – XXe siècles), Maison des Sciences de L'Homme, 2008, 284 p.; Laurent Bastard, *Images des Compagnons du Tour de France*, Jean-Cyrille Godefroy, 2010, 288 p. – Lucrarea vizează secolele XIX–XX; François Icher, *Les Compagnons ou l'amour de la belle ouvrage*, 2ème édition, Paris, Gallimard, 2012, 144 p. – Les Compagnons du Tour de France constituent la plus ancienne association ouvrière en activité. Issus des corporations de l'Ancien Régime, les Compagnons ont mis en place des institutions qui semblent défier le temps.

[111] Robert Halleux, *Le savoir de la main.* Savants et artisans dans l'Europe pré-industrielle, Armand Colin, 2009, 190 p. – Ce livre entreprend de montrer comment les connaissances des artisans ont fécondé la pensée scientifique, comment la révolution scientifique du XVIIe siècle est largement tributaire des techniciens.

BDD-A32788 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:47 UTC)

Creşterea vacilor pe durata precisă a numai 150 de ani (1700–1850) este tema unei alte lucrări[112], legătura străveche dintre oameni şi oi într-un ţinut mlăştinos al Franţei fiind redată, în chip emoţionant, de către Bernard Heude[113]. De asemenea, aflăm amănunte deosebite despre prelucrarea lemnului înainte de mecanizare[114], cât şi despre istoria faianţei, din secolul al XVIII-lea până spre veacul trecut[115], francezii având o mare preţuire pentru acest meşteşug, la fel cum au şi pentru porţelanul de bună calitate[116]. Alte apariţii editoriale ne familiarizează cu percepţia spaţiului şi a transportului în epocile modernă şi contemporană[117], cu meserii mai deosebite – numite „de artă şi societate" – din Dijon-ul secolului al XVIII-lea[118] sau ne înfăţişează ţăranii dintr-o zonă anume a Franţei şi modul în care aceştia încearcă să facă faţă schimbărilor propuse de o modernitate agresivă[119].

O dinastie de… lăcătuşi, ce-şi are începuturile în veacul al XVIII-lea, este prezentată într-un context istoric foarte bine documentat[120]. În aceeaşi manieră, aflăm istoria unor tapiţerii celebre[121], a câtorva familii de lyonezi cultivatori de

[112] Florian Reynaud, *L'élevage bovin. De l'agronome au paysan (1700–1850)*. Préface : Jean-Marc Moriceau, Presses Universitaires de Rennes, 2010, 344 p.

[113] Bernard Heude, *La Sologne. Des moutons*, *des landes et des hommes*, *du XVIIIe siècle au Second Empire*, Presses Universitaires de Rennes, 2012, 360 p.

[114] Louis Chiorino, *De l'arbre à l'ouvrage.* Le travail du bois avant la mécanisation, L'Argentière-la-Bessée, Du Fournel, 2006, 110 p.

[115] Jean Rosen, *La faïence de Nevers (1585–1900)*, 4 tomes, Faton, 2009–2011 (tome 1. *Histoire et techniques*, 240 p.; tome 2. *L'âge d'or du XVII ème*, 400 p.; tome 3. *Le XVIIIe siècle: l'ère des manufactures*, 315 p.; tome 4. *Le XIXe siècle: alliances*, *déclin et renouveau*, 315 p.); Bernard Jules Verlingue**,** *Histoire de la faïence de Quimper*, Ouest-France, 2011, 128 p. (începutul faianţei la Quimper este atestat documentar în 1699); Jean-Louis Vayssettes, Lucy Vallauri, *Montpellier. Terre de faïences.* Potiers et faïenciers entre Moyen Âge et XVIIIe siècle, Milan, Silvana Editoriale, 2012, 552 p.; *Les faïences de Moustiers du XVIIe au XIXe siècle au musée d'Arbaud d'Aix-en-Provence et au musée de Moustiers*, Lyon, Fage, 2013, 240 p.; *La faience et le terre vernissée d'Auvillar* (catalogue), Paris, PUF, 2015, 210 p.; Michèle Cécile Gillard, *Faïence de Gien: 1821–1900*, Paris, Massin, 2008, 94 p.

[116] Antoinette Fay-Hallé, Christine Lahaussois, *Porcelaine française du XVIIIe siècle.* Histoire, motifs et marques, Massin, 2011, 192 p.; Thomas Hirat, *Un âge d'or de la porcelaine de Limoges.* L'épopée Alluaud, Limoges, Les Ardents, 2016. – Entre livre d'histoire et livre d'art, cet ouvrage passionnant révèle au lecteur des aspects méconnus de l'origine de la porcelaine de Limoges. L'épopée Alluaud, l'une des plus célèbres familles de porcelainiers, façonne au début du XIX^{e} siècle le paysage industriel…

[117] Marc Desportes, *Paysages en mouvement.* Perception de l'espace et transports (XVIII^{e} – XX^{e} siècle), Gallimard, 2005.

[118] Sylvie Dubois, *Métiers d'art et société au XVIIIe siècle.* L'exemple de Dijon, Editions Universitaires de Dijon, 2011, 260 p.

[119] Daniel Paul, *Paysans du Bourbonnais. Une société rurale face au changement (1750–1880)*, Clermont-Ferrand, Presses Universitaires Blaise Pascal, 2006, 486 p.

[120] Jean Dominique Bourzat, *Une dynastie de serruriers à la cour de Versailles.* Les Gamain, L'Harmattan, 2016, 128 p.

[121] Robert Guinot, *La tapisserie d'Aubusson et de Felletin*, Lucien Souny, 2009; *Aubusson*, *tapisserie des Lumières.* Splendeurs de la Manufacture Royale, fournisseur de l'Europe du XVIIIe siècle, Gent-Belge, Snoeck Publishers, 2013, 336 p.

BDD-A32788 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:47 UTC)

mătase[122] şi a cânepii din Sarthe[123], dar şi informaţii despre soarta tristă a copiilor abandonaţi în spitalele din Montpellier, în acelaşi secol al XVIII-lea[124]. Alte apariţii editoriale ne familiarizează cu tâmplăria şi mobilierul din veacul al XVIII-lea[125], cu vechile cereale, mai precis cu un amestec anume de cereale[126], în timp ce Steven L. Kaplan, un cunoscut specialist al alimentaţiei tradiţionale, ne aminteşte că pâinea a avut şi un rol… politic important[127].

Înainte şi după Revoluţia Franceză. O lume clădită pe anume rânduieli se năruia şi o alta, adesea născătită în sânge, începe să se făurească în Franţa la sfârşitul veacului al XVIII-lea, proces care se continuă, cu mici întreruperi – altfel nu ar fi apărut cunoscuta sintagmă Belle Epoque –, până astăzi. Înfăţişăm doar câteva dintre lucrările care surprind bine această stare de lucruri, cu repercusiuni, mai devreme sau mai târziu, asupra întregii lumi. Una dintre acestea ne înfăţişează viaţa cotidiană dinaintea Revoluţiei Franceze şi până în anul 1970[128], lucrare din care încă răzbate vocea Franţei profund tradiţionale[129] care îşi trăia agonia, tristă ironie a sorţii, în plină Belle Epoque.

Aceleaşi ecouri ale unei lumi care se pierde sunt vizibile şi în alte două apariţii editoriale, care ne prezintă ţăranii francezi într-o perioadă istorică strict delimitată cronologic (1870–1970)[130], autorii – doi buni cunoscători ai realităţilor

[122] Jean-Pierre Planchon, *Tassinari & Chatel. La soie au fil du temps*, Saint-Remy-en-l'Eau, Monelle Hayot, 2011, 450 p. – Cet ouvrage plonge le lecteur dans plus de 3 siècles de tissage de soieries lyonnaises d'exception. La manufacture Tassinari et Chatel est le fruit d'une lignée quasi dynastique.

[123] *Le chanvre en Sarthe* (collectif), Alan Sutton, 2012, 128 p. – Les Sarthois entretiennent avec la plante une relation curieuse où se mêlent à la fois passion et déception. Ils conservent le souvenir de la prospérité qui féconda leur pays durant les deux siècles passés, de ces temps bénis où le chanvre apparaissait comme emblématique du dynamisme sarthois.

[124] Emilie Saurel, *Naissance et abandon d'enfants dans le diocèse de Montpellier.* Pratiques et coutumes du XVIIe au XIXe siècle. Préface: Thierry Lavabre-Bertrand, L'Harmattan, 2012, 136 p.

[125] Bernard Deloche, Jean-Yves Mornand, *L'ébénisterie provinciale en France au XVIIIème siècle et Abraham Nicolas Couleru*, Faton, 2011, 248 p.

[126] Christiane Meyer, *Delphine ou le blé méteil*. Chronique paysanne du XVIIIe siècle, Alan Sutton, 2001, 192 p.

[127] Steven L. Kaplan, Jean-Philippe de Tonnac, *La France et son pain*. Histoire d'une passion, Paris, Albin Michel, 2010, 500 p. **–** Le rôle politique du pain au XVIIIe siècle**.**

[128] Jean-Michel Lecat, Michel Toulet, *Paysans de France. Deux siècles d'histoire de nos campagnes (1770–1970)*. Préface: Denis Tillinac, Flammarion, 2009, 314 p. – Jean-Michel Lecat et Michel Toulet dresse avec verve le tableau de deux siècles de vie paysanne, le tout illustré d'une collection prodigieuse d'illustrations en partie inédites.

[129] Jac Remise, *Hier la France*, Monelle Hayot, 2015, 150 p., 158 illustration couleurs et noir & blanc. – Ce livre introduit le lecteur au coeur de la France profonde de la fin du XIX^{e} siècle et du début du XX^{e}.

[130] Jean-Marc Moriceau, Philippe Madeline, *Les paysans (1870–1970). Récits et témoignages de la France agricole*, Les Arenes, 2013, 384 p.; Philippe Madeline, Jean-Marc Moriceau, *Paroles de paysans. Récits*, *témoignages et archives de la France agricole (1870–1970)*, Les Arenes, 2012, 100 p. (reeditată la J'ai Lu, Paris, 2014, 128 p.) – Retrouvés dans les greniers des familles paysannes; une

BDD-A32788 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:47 UTC)

arhaice, Jean-Marc Moriceau şi Philippe Madeline –, susţinând că „entre 1870 et 1970, les paysans ont vécu une révolution sans précédent. En quatre générations tout a changé. En 1900, près d'un Français sur deux travaillait dans les champs. Aujourd'hui, les agriculteurs sont moins de 500 000, mais ils nourrissent 65 millions d'habitants et exportent dans le monde entier”[131].

Totuşi, urme ale vieţii tradiţionale continuă să existe în satele franţuzeşti şi ele sunt bine surprinse în lucrările dedicate costumului popular normand[132], etnomuzicologiei franceze[133] şi vaselor de pescuit de la întrepătrunderea veacurilor XIX–XX[134], lucrări ample şi extrem de bine documentate. Relaţia strânsă dintre arhitectură şi etnografie, încă destul de evidentă în secolul al XIX-lea, este surprinsă şi bine redată de către arhitectul Emmanuel Amougou[135], iar modul în care se transmit cunoştiinţele în domeniul meseriilor tradiţionale este descris, cu lux de amănunte, de Françoise Clavairolle[136], ambele lucrări fiind scrise într-o pronunţată cheie antropologică.

Tot în cheie antropologică, sunt analizate antichitatea modernă a celei de-a III-a Republici franceze (1870–1940), o carte care arată deschis orientarea spre valori păgâne a societăţii franceze[137], hoţia din secolul al XIX-lea şi până în zilele noastre[138], dar şi fascinaţia exercitată asupra francezilor de muzica străină[139],

centaine de documents sont reproduits à l'identique. L'histoire de nos parents et de nos grands parents à redécouvrir comme on ouvre une boîte à trésor. Ces archives vivantes sont nos racines.

[131] Jean-Marc Moriceau, Philippe Madeline, *Les paysans…*, passim.

[132] *Coiffes et des costumes des pays normands*, Ouest-France, 2008, 128 p. – Au XIXe siècle, les costumes, ont évolué sous diverses influences, et des particularismes, provinciaux ou locaux, sont apparus, induisant ainsi la notion de „costumes régionaux”. De „régionaux”, ils sont devenus „folkloriques”, et leur représentation s'est figée.

[133] *L'ethnomusicologie de la France.* De l'ancienne civilisation „paysanne” à la globalisation. Actes du Colloque de Nice (16–18 novembre 2006). Luc Charles-Dominique et Yves Defrance (dir.), L'Harmattan, 2008, 496 p.; Brice Gérard, *Histoire de l'ethnomusicologie en France (1929–1961)*, L'Harmattan, 2015, 372 p.

[134] Roger Vallat, *Bateaux de pêche à la Belle Epoque*, Alan Sutton, 2010.

[135] Emmanuel Amougou, *Architecture et ethnographie au XIXe siècle*. Lectures des Conférences de la Société Centrale des Architectes Français, L'Harmattan, 2008, 188 p.

[136] Françoise Clavairolle, *Le magnan et l'arbre d'or. Regards anthropologiques sur la dynamique des savoirs et de la production*. Cévennes (1800–1960), Maison des Sciences de l'Homme, 2003, 320 p.

[137] Donald Wright, *L'Antiquité moderne*, L'Harmattan, 2012, 274 p. – Ce livre étudie le regard que l'homme de la Belle Epoque porte sur l'Antiquité. Il analyse la modernité de la Troisième République et ce que celle-ci doit à une interprétation systématique et scientifique des apports grecs et romains. Au travers des textes littéraires et scientifiques ainsi que de nombreux documents ensevelis puis retrouvés dans les archives françaises, ce livre est une étude sociologique d'une époque moderne par excellence qui se veut „classique”.

[138] *Au Voleur!* Images et réprésentations du vol dans la France contemporaine (XIX^{e} – XX^{e} siècle). Directeurs éditoriaux: Frédéric Chauvaud, Arnaud-Dominique Houte, Publications de la Sorbonne, 2014, 324 p. – Car le vol dérange l'ordre social: comme l'écrit Michelle Perrot, le XIX^{e} siècle est animé d'une véritable „obsession propriétaire” qui ne se relâche guère avant les années 1960. Le fait est connu, mais il reste trop souvent vu de loin.

BDD-A32788 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:47 UTC)

reflexe şi acestea ale noului mod de viaţă care prinde din ce în ce mai bine contur în Hexagon. În acelaşi context, desfătările acestor veacuri, rezultantă firească a ceea ce şi-a dorit lumea nouă de după Revoluţia Franceză, sunt prezentate pe larg într-o altă apariţie editorială[140]. Totuşi, în mediul rural sărbătorile mari ale calendarului popular, în primul rând Crăciunul, a cărui istorie este mereu povestită cu mare plăcere[141], sunt ţinute cu stricteţe după vechile rânduieli; desigur, e vremea când apar cadourile aşa cum le ştim noi astăzi, o incursiune, bine documentată, în cadrul mecanismelor care au făcut posibilă alterarea uneia dintre paradigmele esenţiale ale Crăciunului, fiind de un real folos celor interesaţi[142]. În acest context, e bine să ne reamintim istoria calendarului, în acest sens ajutându-ne mult o mai veche şi temeinică lucrare[143].

O scurtă anchetă etnografică ne arată ce mai însemna să fii lutier la începutul veacului trecut în Munţii Vosgi[144], iar o monografie impunătoare ne prezintă, cu lux de amănunte, viaţa de artizan sticlar a lui Maurice Marinot[145]. În acelaşi registru… artizanal, aflăm că, de câteva secole încoace, lumea nouă, reprezentată în acest caz de promotorii industriei sticlei, a dus o luptă înverşunată împotriva pădurilor Franţei[146], luptă demnă de o cauză mai bună.

---

[139] *Fascinantes étrangetés.* La découverte de l'altérite musicale en Europe au XIX[e] siècle. Actes du Colloque de la Côte-Saint-André (24–27 août 2011). Textes réunis par Luc Charles-Dominique, Yves Defrance et Danièle Pistone, L'Harmattan, 2014, 414 p.

[140] Georges D'Avenel, *Le nivellement des jouissances*. Préface: Thierry Paquot, L'Harmattan, 2006, 334 p. – Le Vicomte d'Avenel (1855–1939), infatigable explorateur des arcanes de la modernité fouine dans les comptes des ménagères, comme dans ceux des artistes ou des patrons et nous révèle – chiffres à l'appui – les manières de consommer de nos ancêtres. Ce faisant, il contribue à une histoire passionnante de la vie quotidienne sur une longue durée. Il allie une insatiable investigation historique à une plume humaniste pour décrire les „bienfaits" du progrès, cet agent du „nivellement des jouissances".

[141] Laurence Catinot-Crost, *Noël en France.* Histoire et traditions, Alan Sutton, 2015.

[142] Martyne Perrot, *Le cadeau de Noël.* Histoire d'une invention, Paris, Autrement, 2013, 170 p.

[143] Jacqueline de Bourgoing, *Le calendrier.* Maître du temps? Gallimard, 2000, 144 p.

[144] Hélène Claudot-Hawad, Véronique Ginouvès, *Être luthier au début du XXème siècle*, Aix-en-Provence, Publications de L'Université de Provence, 2013, 36 p. – Enquête ethnologique sur les luthiers de Mirecourt (Vosges, Lorraine).

[145] Félix Marcilhac, *Maurice Marinot*, *artisan verrier*. Catalogue raisonné de l'oeuvre de verre (1882–1960), Paris, De L'amateur, 2013, 760 p.

[146] Jérôme Buridant, *Espaces forestiers et industrie verrière XVIIe-XIXe siècle*. Préface: Yves-Marie Bercé. Avant-propos: Andrée Corvol, 2005, 426 p. – Le laonnois est marqué par l'installation de la Manufacture Royale des Glaces en 1692 à Saint-Gobain. Vers 1770 cet établissement est celui qui consomme le plus de bois en France. Les forêts laonnoises sont devenues des forêts d'industrie. Le bois est un produit éminemment stratégique et les espaces forestiers font l'objet d'âpres rivalités. Propriétaires et forestiers s'allient pour orienter la production en fonction des débouchés, quitte à évincer les populations locales de l'accès au bois. L'industrie triomphe dans cette lutte pour la ressource.

BDD-A32788 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:47 UTC)

Desigur, în tot acest context, viaţa rurală franceză a suferit transformări majore, cu tot ce presupunea existenţa cotidiană. Spre exemplu, creşterea oilor[147], alimentaţia[148] şi ale sale tacâmuri[149] sau cultul morţilor din Alsacia, care, în circa un veac, ajunge să fie dat cu totul uitării[150]. În schimb, veacul al XIX-lea reinventează Carnavalul cu scopuri specifice noii lumi[151], un semn şi acesta al părăsirii vechilor rânduieli, al creştinismului şi al întoarcerii cu faţa către principii şi idei cu totul discutabile.

Spre zilele noastre. Începutul veacului al XX-lea marchează încă o ruptură clară de civilizaţia tradiţională în care trăiseră generaţii întregi de francezi, deşi, paradoxal, adesea se face trimitere la deceniile de dinaintea Primului Război Mondial, folosindu-se sintagma „timpuri bune”[152]. Probabil nu întâmplător, această ruptură a fost iarăşi una sângeroasă, tranşeele Marelui Război – aşa fiind numit în epocă, pentru că lumea nu mai cunoscuse până atunci un astfel de măcel colectiv! – înghiţind practic vechea lume, aici plămădindu-se, la un loc cu bucătăria de campanie specifică[153] şi cu artizanatul tranşeelor[154], lumea aşa-zis modernă.

Din alte lucrări aflăm despre o pasiune puţin sau aproape necunoscută a lui Pablo Picasso, anume ceramica[155], dar şi de unde vine un nume pe care noi îl folosim adesea doar la figurat, e vorba de troglodit[156] – la modul propriu, nu însemna altceva decât omul care locuieşte în caverne sau peşteri –, câteva zeci de

[147] *Passion de bergers. Le mérinos d'Arles.* La mémoire d'un long métissage. Sous la direction de Patrick Fabre et Guillaume Lebaudy. Préface: René Tramier, Saint-Martin-de-Crau, La Maison de la Transhumance „Le Mérinos d'Arles”, 2010, 352 p.

[148] Mireille Piarotas, Pierre Charreton, *Le populaire à table. Le boire et le manger aux XIXe et XXe siècles*, Université de Saint-Etienne, 2005, 424 p.; http://viepaysanneautrefois.free.fr/ (accesat la 7.VI.2017).

[149] Jacques Attali, *Le couvert et la coutellerie de table française du XIXe siècle*, Faton, 2007, 400 p.

[150] Frédéric Thébault, *Le patrimoine funéraire en Alsace (1804–1939).* Du culte des morts à l'oubli, Presses Universitaires de Strasbourg, 2004, 398 p.

[151] Felipe Ferreira, *L'invention du carnaval au XIXe siècle*. Paris, Nice, Rio de Janeiro. Préface de Paul Claval. Tarduit du portugais (Brésil) par Patricia C. Ramos Reuillard et Pascal Reuillard, L'Harmattan, 2014, 278 p.

[152] Cum apare, spre exemplu, în titlul lucrării Jeaninei Berducat, *Au bon temps des paysans limousins au début du XXe siècle*, Romorantin, CPE, 2010.

[153] Silvano Serventi, *Alimentation en France pendant la Grande Guerre. La cuisine des tranchées*, Sud-Ouest, 2014, 192 p. – Une approche originale de la Première Guerre mondiale, par un historien spécialiste des usages alimentaires: que mangeait-on dans les tranchées? Au cantonnement? Et à l'arrière? La Première Guerre mondiale a bouleversé les usages alimentaires des Français.

[154] Jean-François Saint-Bastien, *Chansons des tranchées*, Alan Sutton, 2016, 192 p.; Patrice Warin, *Artisanat de tranchée*, tome II. *De la Grande Guerre*, Louviers, YSEC, 2005, 256 p.

[155] *Picasso céramiste et la Méditerranée*. Bruno Gaudichon et Joséphine Matamoros (sous la direction de), Gallimard, 2013, 224 p.

[156] Din vgr. *troglodytes*, d. *trógle*, peşteră, şi *dýno*, mă înfund, pătrund – https://dexonline.ro/definitie/troglodit (accesat la 8.VI.2017).

BDD-A32788 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:47 UTC)

mii de oameni fiind… troglodiţi în Franţa începutului veacului trecut[157]. Un alt subiect cu o clară tentă istorică – consecinţă directă a războiului franco-algerian din perioada 1954–1962 – este acela care ne prezintă, în cheie etno-antropologică, peripeţiile legate de integrarea „picioarelor negre" în zonele de sud ale Franţei[158]. Două lucrări, circumscrise temporal aceluiaşi secol XX, sunt dedicate feroneriei[159] şi dulgherilor[160] de pe ample spaţii geografice, o întreprindere ştiinţifică care nu este, să recunoaştem, la îndemâna oricui.

***

Scurta noastră analiză diacronică privitoare la etnoantropologia Franţei ultimului deceniu, circumscrisă propriului spaţiu etnic, relevă adesea aspecte mult mai apropiate de viziunea clasică asupra etnologiei. Totuşi, constatăm că se resimte, mai ales pentru teme şi subiecte apropiate temporal de epoca noastră, o abordare exclusiv sau excesiv antropologică, această faţetă urmând a fi prezentată într-o altă secţiune a materialului nostru. Dacă Domnul va îngădui, în continuarea acestui material ne vom concentra… survolul bibliografic tot asupra cărţilor editate în ultimul deceniu, însă vom schimba genul analizei, acesta urmând a fi unul preponderent sincronic.

[157] Marc Nagel, Hervé Hughes, *Les troglodytes en Val de Loire*, Ouest-France, 2009, 128 p. – Une découverte des habitations et refuges souterrains du Val de Loire. On évalue à quelque 25.000 le nombre d'habitants de maisons troglodytiques en France au début du XX^{e} siècle.

[158] René Domergue, *L'intégration des pieds-noirs dans les villages du Midi*, L'Harmattan, 2006, 236 p. (Ce livre a obtenu la „distinction Livre Algérianiste 2007 – Prix sociologie" du Prix algérianiste „Jean Pommier") – 1962. Pour les français d'Algérie, c'est l'exode. Ces „Pieds-Noirs" s'installent en nombre dans le Midi. Pour les „gens d'ici", ce sont des „estrangers" au même titre que les immigrés italiens ou espagnols. Les incompréhensions entre Pieds-Noirs et gens d'ici ont été nombreuses et sont palpables encore aujourd'hui. Comment expliquer cela? Et comment expliquer que les Pieds-Noirs, plus vite et plus facilement intégrés que les immigrés italiens ou espagnols, n'éprouvent généralement pas le même sentiment d'intégration?

[159] Karin Blanc, *Ferronnerie en Europe au XXème siècle*, Monelle Hayot**,** 2015, 704 p.

[160] Georges Pelloux, *Nous étions menuisiers. 1918–2009: 91 années d'artisanat*, Paris, Du Panthéon, 2012, 208 p.

BDD-A32788 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:47 UTC)